

Dítě předškolního věku a jeho využívání volného času

Alžběta Janíková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Alžběta JANÍKOVÁ**
Osobní číslo: **H10070**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Dítě předškolního věku a jeho využívání volného času**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti volného času dítěte předškolního věku.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě v předškolním období. Praha: Mladá fronta, 2004. ISBN 80-204-1187-9.

HOSKOVCOVÁ, Simona. Psychická odolnost předškolního dítěte. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1424-8.

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

DOLEŽALOVÁ, Edita. Hry pro rodiče s dětmi. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0991-0.

JANDOVÁ, Petra. Sportovní aktivity pro celou rodinu. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2565-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Monika Szimethová, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

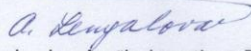
Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 6. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2.5.2013

Albina Jančová

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřená na zmapování trávení volného času dětmi předškolního věku. Teoretická část vymezuje způsoby trávení volného času, způsoby trávení volného času dětmi předškolního věku, pedagogiku volného času. Práce popisuje celkový význam a důležitost volného času pro život. Praktická část se věnuje výzkumu realizovanému s dětmi předškolního věku, jež byly ve věku 5 – 6 let. Zaměřuje se na oblast trávení a využívání jejich volného času. Popisuje výzkum, průběh a výsledky.

Klíčová slova: volný čas, dítě předškolního věku, výchova, trávení volného času

ABSTRACT

The Bachelor paper focuses on making a summary of ways children spend their free time in preschool age. The theoretical part defines the ways to spend free time in general, in the group of preschool age children and pedagogy of free time. The paper describes the meaning and importance of free time for person's life. The practical part consists of research in a group of children in preschool age, specifically children 5-7 years old. It concentrates on sphere of spending and using their free time. It contains the progress of the research and the results.

Key words: free time, preschool age child, education, spending free time

PODĚKOVÁNÍ

Ve dnech, kdy jsem měla za úkol napsat svoji bakalářskou práci, mě obklopoval a zároveň mi pomáhal nespočet lidí. Moje poděkování patří především vedoucí mojí bakalářské práce Mgr. Monice Szimethové, PhD. Touto cestou jí tedy děkuji. Při každém mém setkání s ní mě povzbuzovala, přicházela s radami, s novými nápady, motivovala mě, byla přímá a v neposlední řadě velice ochotná.

Děkuji také mé rodině a mým přátelům. Ti všichni mě velice podporovali, pomáhali mi nabrat další potřebné síly, byli pro mě oporou.

Poděkování patří také všem, kteří mi umožnili výzkum zrealizovat a kteří mi byli, při samotné realizaci výzkumu, ochotni pomoci. Těm, kteří se podíleli na mém výzkumu. Díky nim také moje bakalářská práce dostala konečnou podobu.

Veškeré pomoci si velmi vážím. Děkuji.

Poděkování, motto a čestné prohlášení, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická, nahraná do IS/STAG jsou totožné ve znění:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

„Každé poznání vychází ze srdce, každé vzdělání ze života.“

Christian Friedrich Hebbel

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ VOLNÉHO ČASU.....	13
1.1 VOLNÝ ČAS	13
1.2 VÝZNAM PEDAGOGIKY VOLNÉHO ČASU.....	16
2 VOLNÝ ČAS DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	18
2.1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	18
2.2 VÝZNAM A ÚLOHA VOLNÉHO ČASU PRO DĚTI	25
3 MOŽNOSTI VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU.....	28
3.1 STŘEDISKA VOLNÉHO ČASU A VOLNOČASOVÁ ZAŘÍZENÍ	28
3.2 MÉDIA JAKO ZPŮSOB VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU	29
3.2.1 Média a komunikace	30
3.2.2 Média a fantazie	30
3.2.3 Média a násilí	31
3.2.4 Média a rodiče.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 ZÁKLADNÍ INFORMACE TÝKAJÍCÍ SE VÝZKUMU.....	34
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	34
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	34
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
4.4 VÝZKUMNÉ METODY	35
5 REALIZACE VÝZKUMU	36
6 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT.....	37
7 CELKOVÉ SHRNTÍ, INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU, ZÁVĚRY VÝZKUMU A DOPORUČENÍ.....	45
ZÁVĚR	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	48
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	49
SEZNAM TABULEK.....	50

SEZNAM PŘÍLOH.....	51

ÚVOD

Volný čas je pro každého z nás úplnou samozřejmostí. Využíváme ho a ani si to mnohdy neuvědomujeme. Je to pro nás tedy nedílná součást života. Je však viditelné, že jsme ne vždy schopni, využívat volný čas správně a efektivně. A to je škoda. To, jak ho využíváme, by pro nás mělo být důležité, hodnotné, měli bychom věnovat více pozornosti tomu, jaké způsoby preferujeme, co je pro nás více prioritní. To vše by měl umět a být schopný dospělý člověk. Teď se nám tu však vyskytuje otázka, co s volným časem dětí. Tedy bytostí, které o svém volném čase ještě nemůžou rozhodovat sami, které jsou v rámci volného času závislí na dospělých. Dobrá volba se tedy vyskytne jen těžko, pokud člověk, dospělý, nemá určenou hodnotu svého vlastního volného času. Co potom teprve jeho hodnota k volnému času svých dětí. O to, jak budou děti volný čas trávit, by se měli tedy zajímat zejména rodiče dětí. Zajímat by se měli také vychovatelé. Zajímat se všeobecně o to, co děti dělají, s kým to dělají, jaké mají zájmy, co je baví, co je naplňuje, na co mají talent, to znamená, na co se zaměřit v rámci jejich rozvoje, apod. Volný čas dětí nesmíme brát na lehkou váhu. To, jak tráví svůj čas, se totiž odráží i na jejich vývoji. Na jejich psychice.

Co se týká mé osoby a mého vztahu k dětem, můžu říci, že se o děti dost zajímám. Zajímá mě, jak svůj volný čas tráví, jak je to naplňuje apod. Mezi dětmi se dosti pohybuji, jelikož je moje matka učitelka v mateřské škole. Dost jsem za ní mezi děti chodila a občas ještě chodím, takže jsem měla, a ještě i mám, možnost registrovat, jak asi děti svůj volný čas tráví. Když si s nimi člověk povídá, se totiž hodně dozví. Z toho si pak pomocí myšlenek může do určité míry odvodit, jak asi konkrétní dítě svůj volný čas tráví. Jelikož byly domněnky velice zajímavé, rozhodla jsem se, že na takové téma vytvořím výzkum. Výzkum vytvořím za účelem získání informací, jak děti tráví svůj volný čas, kdo je při výběru volnočasových aktivit ovlivňuje, zda chodí do kroužků, do kolika a s jakou náplní, jak tráví svůj volný čas se svými rodiči. Výzkum bude realizovaný na dětech předškolního věku z mateřské školy ve Zlínském kraji.

Cílem mé bakalářské práce je předložit všem, kteří si budou práci číst, odborné informace týkající se této oblasti, provést výzkum na dané téma a pomocí něho zjistit, jak děti předškolního věku tráví svůj volný čas.

Cílem teoretické části je předložit odborné informace, které se týkají této oblasti.

Hlavním cílem praktické části je pomocí realizovaného výzkumu zjistit, jak děti předškolního věku tráví svůj volný čas. Dále chci zjistit, jak děti tráví svůj volný čas se svými rodi-

či, kým jsou při výběru volnočasových aktivit ovlivňovány, zda navštěvují kroužky, kolik jich je a jaké mají zaměření, kdo jim kroužky vybírá a co je v kroužku baví a naopak nebaví.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ VOLNÉHO ČASU

Volným časem a jeho charakterizováním se zabývá mnoho autorů. Proto také existuje mnoho vysvětlení a definic. V následující kapitole se pokusím vyzvednout a vymezit volný čas tak, jak se s ním ztotožňujeme. Volný čas jako pojem, který se dotýká života každého z nás, i života předškolního dítěte. Nejedná se však pouze o volný čas, který v našem životě hraje určitou roli, ale také o další pojmy, které s ním souvisí. Zmiňuji i pojmy a oblasti, které se však týkají vyšších stupňů vzdělávání než je ten předškolní, takže pro předškolní dítě charakteristické nejsou.

1.1 Volný čas

„Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností – to je tzv. zbytková, reziduální teorie volného času rozšířená zejména v německé literatuře. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Jako hlavní funkce volného času se uvádějí: odpočinek (regenerace pracovní síly), zábava (regenerace duševních sil), rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury)“ (Hofbauer, 2004, s. 13). Podle Hofbauera (2004) je to oblast, která se živě rozvíjí a současně přináší řadu problémů. Je významnou oblastí života a výchovy, je časem očekávání i rizik. Hraje mimořádnou roli v životech dětí a mládeže, které považujeme za nejmladší a perspektivní součást společnosti. Tato část společnosti spolu s dalšími generacemi zajišťuje kontinuitu a nezbytnou inovaci dalšího vývoje. Důležitou součástí jsou podle něj mezinárodní souvislosti mezi výchovou a volným časem dětí. Tato fakta ukazují stále patrnější shody a podobná řešení, vymezují však také velké a významné rozdíly. Jsou jimi společenské podmínky umožňující vznik a rozvoj volného času a jeho výchovné zhodnocování, přístupy dětí a skupin a generací atd.

Hofbauer (2004) tvrdí, že je volný čas a jeho systém aktivit institucí dynamickou a málo ustálenou, je mimořádně nadějnou a současně rizikovou oblastí života současného člověka. V případě, že srovnáme tuto instituci s některými sociálními institucemi, kterou je také rodina, zjistíme, že má za sebou relativně krátkou historii. Můžeme totiž říci, že se rodina jako taková sice rozvíjela po tisíce let, ale škola jako všem přístupná vzdělávací a výchovná instituce po několika posledních stoletích. Charakteristikou rodiny se zabývá například Ma-

jerčíková (2012), která ji popisuje jako nejmenší a úplně první společenství, jež jedinci zabezpečuje vůbec první kontakty s okolím.

Různá vymezení volného času:

Volný čas je činnost, do které vstupuje člověk s očekáváními, účastní se jí tedy na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení (Hofbauer, 2004).

Zelinová (2012) kategorizuje volný čas jako čas, který nám zůstává a zbývá v okamžiku, kdy splníme různé povinnosti, například pracovní či školní, a kdy splníme další nevyhnutelné činnosti, které jsou pro člověka automatické a nutné. Mezi tyto činnosti řadíme vše, co se týká osobní hygieny, jídla a spánku. Pokud však mluvíme o volném čase dětí, musíme zmínit, že je to čas, kdy neplní školní povinnosti, kdy nejsou účastníky výchovně-vzdělávacího procesu a dalších vzdělávacích procesů, kdy nevykonávají samoobslužné činnosti, nestarají se o zevnějšek, nejí, nespí, čas kdy nepomáhají v domácnosti apod. Je to tedy pouze ten čas, kdy sami zvolí, co budou dělat. Jednotlivec svým volným časem sám disponuje a vše, co vykonává, vykonává ve vlastním zájmu.

Průcha, Mareš, Walterová (2003) tvrdí, že můžeme volný čas definovat jako čas, který člověk tráví na základě svého rozhodnutí tak, jak chce na základě svých zájmů, svého zálibení, své nálady apod. Je to tedy doba, která člověku zbyde, po splnění všech povinností, tedy pracovních povinností, činností týkajících se biologických potřeb apod.

Výše zmíněné definice jsou tedy názory autorů na to, co to volný čas je, koho se týká, jaké jsou rozdíly mezi volným časem dospělého člověka a dítěte apod.

V oblasti volného času se setkáváme i s dalšími pojmy, jako jsou výchova mimotořídni, mimoškolní, výchova mimo vyučování apod. Některé pojmy jsou však typické pro základní školy a další stupně vzdělávání, takže se života předškolního dítěte nedotýkají.

Pojmy, které se týkají života předškolního dítěte i života lidí, kteří prochází základním a dalšími stupni vzdělávání:

Výchova mimoškolní, kterou Hofbauer (2004) charakterizuje jako činnosti, které se uskutečňují mimo školu, např. ve sdruženích a zařízeních volného času.

Informální výchova rozumí Hofbauer (2004) výchovu rozptýlenou. Jedná se o získávání vědomostí a rozvoj osobnosti, kdy člověk není členem instituce. Učení a získávání znalostí a zkušeností vyplývá z každodenního kontaktu s rodinou, prací, přáteli, médii atd. Vliv

mají nejrůznější činitele, které na člověka působí v blízkých životních prostředích. Výchova může probíhat cíleně, většinou je však působení nezáměrné, neorganizované, nesystematické a nekoordinované.

Informální vzdělávání, které podle Zelinové (2012) probíhá mimo ta zařízení, která vzdělávání poskytují. Je to tedy to vzdělávání, které člověk podstupuje sám a to například sledováním televize, čtením knih, čtením časopisů, navštěvováním výstav, divadelních představení, používáním internetu apod. Toto vzdělávání není ukončené ani osvědčením ani žádným certifikátem.

Výchova neformální, kterou Hofbauer (2004) charakterizuje jako cílenou a strukturovanou aktivitu mimo formální výchovný systém. Výchova zpravidla neprobíhá ve škole nebo v jiném vzdělávacím zařízení a nebývá zakončena udělením osvědčení. Výchova má nejblíže k výchově ve volném čase.

Další pojmy, které se ovšem předškolního dítěte netýkají:

Výchova mimotřídní, což jsou podle Hofbauera (2004) aktivity, které realizuje škola mimo povinnou školní výuku, mimo školní osnovy

A také **výchova mimo vyučování**, kterou Hofbauer (2004) charakterizuje jako školní vyučování, které probíhá mimo třídy. Škola se otvírá dalším prostředím a učení se více propojuje s praxí. Pávková (2002) ji však charakterizuje jako výchovu, na které se podílí rodina, výchova však neprobíhá přímo v ní, dále pak škola a zařízení, která jsou pro tuto výchovu určena, a také společenské vlivy. Probíhá například ve školní družině, zájmovém kroužku, školním klubu, středisku pro volný čas dětí a mládeže apod. Výchovu zajišťují instituce, které jsou pro její realizaci budovány. Výchova se tedy uskutečňuje převážně ve volném čase.

Dále se pak můžeme zabývat **výchovou formální**, kterou Hofbauer (2004) charakterizuje, jako systém aktivit které jsou uskutečňovány ve školách nebo v odborných vzdělávacích zařízeních. Výchova je zajišťována nebo podporována státem, stupňuje se od základního po vysokoškolské vzdělání, kdy je daný stupeň zakončen potvrzeným dokladem o absolvování. Patří sem vzdělávání uskutečňované ve škole, dálkové studium na středních a vysokých školách, a podobně.

Dalším typem vzdělávání je **formální vzdělávání**. Což je podle Zelinové (2012) vzdělávání, které probíhá a ke kterému dochází, ve školách a jiných vzdělávacích institucích. Insti-

tuce mají v rámci vzdělávání přesně stanovené obsahy, cíle, osnovy, prostředky, způsoby, pravidla hodnocení apod. Vzdělávání je na rozdíl od neformálního vzdělávání povinné.

Posledním zmíněným typem vzdělávání je **neformální vzdělávání**, podle Zelinové (2012) neformální výchova. Procesy se uskutečňují mimo školu, mimo vyučování. Nejsou zde přesně stanovené osnovy, cíle, prostředky, systém hodnocení apod. Patří sem tedy organizace, které provádí různá školení, výcviky, semináře, kurzy, různé studijní pobyty apod. Člověk, který tímto typem vzdělávání projde, získává na konci osvědčení nebo certifikát, že dané vzdělávání absolvoval. Můžeme tedy říci, že sem patří jazykové kurzy, kurzy práce na počítači, kurzy vaření apod. Patří sem tedy také výchova a vzdělávání dětí a mládeže v jejich volném čase.

1.2 Význam pedagogiky volného času

Do oblastí, které se týkají volného času, řadíme **pedagogiku volného času**. V následující kapitole se jí budu zabývat z důvodu, že je obsáhlá a že se dotýká života každého z nás. Ne vždy si tento fakt uvědomujeme.

Podle Zelinové (2012) sem patří všechny činnosti, které poté, jako faktor působící na vývoj člověka, pedagogika volného času zkoumá. Jsou to činnosti, které člověk vykonává ve svém volném čase. Patří sem například doba, kdy může člověk navštívit například koncert, může jít na diskotéku, na výlet, může sledovat televizi, poslouchat rádio, hrát hry na počítači atd. V rámci pedagogiky volného času se pak zkoumá a pozoruje, jak tyto činnosti ovlivňují člověka, jeho vývoj, a všechny faktory, které na něj při jejich realizaci působí. Pozoruje se však také to, jak na člověka působí ostatní lidé, prostředí, podmínky apod.

S pedagogikou volného času souvisí pojmy jako **výchova ve volném čase**, do které podle Hofbauera (2004) patří veškeré působení v prostoru a čase, který není určeno k realizaci základních biologických potřeb ani školních a pracovních povinností. Tím, že je účast v těchto procesech dobrovolná, mají děti samy možnost včlenit se do procesu a stát se tak jeho aktivním činitelem a tím vytvářet nové možnosti a specifické způsoby formování procesu.

Výchova prostřednictvím aktivit volného času, o které Hofbauer (2004) říká, že směřuje jednak k utváření individuálních rysů účastníka činnosti, jednak také k jeho působení mezi druhými lidmi. Celkovým cílem aktivit tohoto působení je osvojení si nových znalostí, dovedností a kompetencí ve vnitřní oblasti volného času.

Výchova k volnému času, zahrnuje reflexi samotného volného času. Jedná se o cílevědomé odkrývání a využívání obsahů činností a různých způsobů jeho využívání. Můžeme ji tedy právem pokládat za klíč pro otevírání nových možností aktivit a rozvoje člověka. Jinak tedy řečeno za motor, který dává celému úsilí potřebnou orientaci a dynamiku (Hofbauer, 2004).

Hofbauer (2004) také shrnuje celkové poslání **pedagogiky volného času**. Říká, že jde o to, analyzovat dosavadní vývoj výše uvedených oblastí, vnášet do oblastí nové podněty, nové iniciativy a harmonizovat jejich řešení. Jejich účastníky, tedy děti a mladé lidi, uschopňovat k tomu, aby se učili správně volit vhodné aktivity a realizační způsoby, to nejprve za pomoci dospělých a později i samostatně, a zvládat je tak, aby byly ve prospěch rozvoje jich samých, jejich sociálního okolí atd.

V této kapitole se tedy můžeme dočíst, co to je pedagogika volného času, jak vůbec s volným časem souvisí atd. Myslím si, že má s volným časem mnoho společného, proto se tím pojmem zabývám a její působení přibližuji. Dočítáme se také, s jakými pojmy se vlastně člověk během svého vývoje, v rámci volného času ale i mimo něj, setkává. Je sice pravda, že člověk neřeší, o jaký konkrétní tip výchovy či vzdělávání se jedná, ale i tak je důležité vědět, že nějaké vymezení existuje a že se od sebe různá působení v rámci volného času i mimo něj liší. V neposlední řadě je důležité uvědomění si, že se vyskytují rozdíly hlavně mezi volným časem dítěte předškolního věku a osobnosti, která je účastníkem základního a vyššího vzdělávání.

2 VOLNÝ ČAS DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Dítě předškolního věku je ojedinělá bytost. Od starších lidí se liší celkovou charakteristikou osobnosti, liší se v oblasti vnímání, vývoje, prožívání a liší se také způsoby, jakými může trávit volný čas. V následující kapitole se pokusím jednak shrnout charakteristiku dítěte předškolního věku, ale také fakta, která se týkají jeho vztahu k volnému času.

2.1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Dítětem předškolního věku je osobnost od narození do 6 či 7 let, konkrétně od 3 do 6 až 7 let. Pro tuto osobnost, tedy dítě, je to období senzitivní, důležité pro správný vývoj a rozvoj a také je obdobím získávání základních dovedností, schopností, vědomostí, které poté rozvíjí a užívá v dalším životě, a rozvoj schopností. Ze schopností se pak můžou rozvojem stát vloh a nadání.

Z hlediska fyzické stránky dítěte je rozvoj také velice důležitý. Už od narození dítě poznává svoje tělo, učí se, k čemu jaká tělesná oblast slouží, jak se jednotlivé tělesné části nazývají a následně se svoje tělo učí používat. Je také důležité, aby se dítě správně pohybovalo a tím procvičovalo svoje svaly atd.

Vývoj dítěte prochází fázemi, kdy je pro každou z nich typické něco jiného. Nesmíme zapomenout, že dítě je bytost individuální.

Bacus (2004) se zabývá jednotlivými obdobími vývoje dítěte a zmiňuje důležité změny, ke kterým v nich dochází. Co se týká dítěte v období **tří až tří a půl let**, je pro něj důležitý **tělesný vývoj**. Dítě v tomto věku měří asi 90 až 96 centimetrů, váhu má mezi 13 a 16 kilogramy. Nemá problém udržet rovnováhu, dokáže stát na jedné noze, zvládá úkony jako kopnutí do míče, chůzi rovně popředu či pozpátku. Rádo se pohybuje do rytmu hudby a v oblíbenosti má také skluzavky. Co se týká manuálních prací, je zručnější. V oblasti **povahy** a **osobnosti** dítěte se také vyskytuje několik důležitých charakteristik. Dítě si stále přeje dělat rodičům radost, prokazovat jim nejrůznější drobné služby a drobná přání, ale své city a náklonnosti k rodičům dává najevo už méně spontánně. V období, kdy zjistí, že existuje humor a že mají slova moc, začíná rádo dávat hádanky a rádo se směje při hře. Dítě si hraje spontánně s kamarády obojího pohlaví. Začíná se zajímat a také klást otázky, jak přichází na svět děti, může se projevovat žárlivost na mladšího sourozence. Dítě je stále soustředěné na sebe, z toho vyplývá, že si ještě dokáže jen těžko představit, že s ním všichni nesdílejí jeho pocity. A tak se trápí, jelikož se cítí nepochopeno. Dítě se dost často bojí tmy a lidí,

kteří se něčím odlišují, například lidí jiné barvy pleti, velmi starých lidí, lidí s naličením, maskovaných lidí, silně naličených herců nebo lidí, o kterých z tvrzení ostatních ví, že jsou nebezpeční. Další oblastí, která je proměnlivá, je oblast dítěte a jeho **každodenních činnosti**. Je známé, že dítěti chutná jíst. Chutě jsou ustálené. Najíst se však dokáže samo a bez extra velkého nepořádku si poradí s příborem, skleničkou či miskou. V oblasti sebeobsluhy je také dítě už samostatnější. Dítě se dokáže samo svléknout, pokud mu pomůžeme s knoflíky a jiným obtížnějším zapínáním, dítě se učí samo oblékat a to dokáže již u nejjednoduššího oblečení. Důležitý je také spánek. Většina dětí se v tomto věku v noci nebudí a po obědě chodí spát. Pokud se stane situace, že se dítě v noci vzbudí, je schopné si samo hrát, využít čas, kdy je vzhůru, počkat si, dokud znovu neusne nebo dokud si pro něj rodič nepřijde. I přesto ale dost dětí ještě v noci pláče, volá rodiče a vstává z postýlky. Důležité jsou také **rozumové schopnosti** dětí. Když dítěti začneme číst knížku, bude si chtít prohlížet obrázky a texty. Jejich nejoblíbenější knížky jsou obrázkové knížky a celkově první čtení dětem, poté také čtení o zvířátkách, kde se velice jednoduše ztotožní například se zajíčkem apod. Dítěti se líbí, když mu příběhy čteme pořád dokola, je tedy schopné si příběh zapamatovat natolik, že ho zná téměř nazpaměť. Co se týká **sociálního vývoje**, je pro dítě důležitá matka. Stojí v centru života dítěte. Vzájemný vztah dítěte a matky je opravdu výjimečný. Úplně jiné to má dítě se svými sourozenci. Má s nimi vztah velice složitý a špatně snáší jejich vzájemnou rivalitu. Rádo své sourozence zlobí, ale pláče a stěžuje si, když sourozenci zlobí ho. Co se týká vztahu dítěte a učitelky v mateřské škole, můžeme říci, že má dítě svoji učitelku velice rádo a chtělo by být nejoblíbenějším žákem učitelky. K vrstevníkům má dítě lepší vztah. Dítě dokáže lépe spolupracovat a má respekt k ostatním.

Dalším obdobím, které Bacus (2004) popisuje, je období **tří a půl až čtyř leté**. Dítě v tomto věku zaznamenává změny v **tělesném vývoji**. Měří asi 92,5 centimetrů až 1 metr, váží 14 až 17 kilogramů. Zvládá ujit pár kroků po špičkách, udržet se při chůzi na úzkém prostoru. Dokáže skákat snožmo. Nemá problém jezdit na tříkolce, při chůzi ze schodů však stále potřebuje pomoci. Má rádo houpání na houpačce. Dokáže nakreslit kosočtverec, který umí rozdělit na několik dílů. Stává se však, že má problém zkoordinovat zrak s pohyby rukou, to může způsobovat nepřesnost. Velice časté je u dítěte čmárání. Jiná je už také **povaha** a celková **osobnost** dítěte. V tomto období se dítě učí ovládat své emoce. Učí se ovládat obavy, agresivní chování a ovládá lépe celkovou tělesnou i duševní stránku. S tímto souvisí i učení sebekontroly. To je pro dítě těžké, proto potřebuje podporu rodičů a

určitý vzor ze strany rodičů. Dítě má také strach ze samoty, bojí se zůstat samo a obává se ztráty rodičů. Dokáže mnohem lépe projevovat svoje city, dokáže navázat s kamarádem hluboké přátelství, zajímá se hodně o dospělé, o pohlavní znaky dospělých a jejich intimní život. V oblasti, která se týká **každodenních činností**, je dítě už také více rozvinuté. Je schopné zastat některé domácí práce, umí například do určité úrovně prostřít stůl, umí vložit prádlo do pračky, sundat povlečení z polštáře atd. Co se týká stravování, je dítě schopné naložit si samo jídlo, v případě že se však jedná o oblíbené jídlo, naloží si většinou větší porci, než jakou dokáže sníst. Při večerním ukládání do postele už dítě nepotřebuje dodržet všechny detaily, ale stále má potřebu, aby jej uložili rodiče. Další oblastí, kde se dítě stále posouvá více a více na lepší úroveň, je oblékání. Neustále se zlepšuje, samotné pozná levou a pravou botu a dokáže si obout boty, které nemají tkaničky. Oblastí, kde se dítě také zlepšuje, je oblast jeho **rozumových schopností**. Dokáže se lépe soustředit, má větší trpělivost, je schopné udržet pozornost u delších příběhů. Oblíbené má rytmické příběhy, v kterých se jednotlivé pasáže opakují, a svůj zájem začíná věnovat klasickým pohádkám, v kterých vystupují lidé a zvířata. Co se týká kreslení, jsou děti, které v tomto období ještě čmárají. Většina dětí však už dokáže nakreslit rovnou čáru a také obkreslit některá písmena. Dítě také ví, jak se jmenuje, to znamená, že zná svoje příjmení, zná jména rodinných členů a zná křestní jména rodičů. Důležitý je opět také **sociální vývoj**. Co se toho týká, můžeme říci, že děti zbožňují nejrůznější slavnostní příležitosti, výjimky v pravidlech a také změny v již zavedeném režimu. Na chování dítěte může mít do určité míry vliv také učitelka. A to z toho důvodu, že ji mají děti většinou rády a citlivě přijímají jak pochvaly tak naopak výtky.

Bacus (2004) tvrdí, že je období plných změn také období, kdy je dítě ve věku **čtyř až čtyř a půl let**. V tomto věku opět zaznamenává drobné změny v **tělesném vývoji**. Měří asi 97,5 centimetrů až 104 centimetrů, váží 14,5 až 18 kilogramů. Kde dívky bývají častěji pod průměrem, oproti tomu chlapci bývají nad průměrem. Dítě v tomto období pocítuje silnou potřebu tělesného pohybu. Má rádo hry na koníka, kdy poskakuje, lezení po stromech, děláni kotrmelců, prohánění se na tříkolce nebo také hry na honěnou. Nemá problém sejít samo ze schodů, přičemž už dokáže střídat pravou a levou nohu. Je šikovnější také v manuálních činnostech. Poradí si lépe s nůžkami, je schopné stříhat rovně. Při pozorování kresby postaviček si můžeme všimnout, že se postavičky začínají více podobat skutečným lidem. Dítě je opět jiné také ve své **povaze a osobnosti**. Velice rádo komunikuje, bývá často hovorné, má velkou představivost a velice rádo si něco vymýšlí. A to zejména

nejrůznější příběhy, ve kterých vyžívá svoji bohatou fantazií. Dítě bývá opět podrážděné, panovačné a těžce zvládnutelné. Může pociťovat určité vnitřní napětí a to dává najevo například okusováním nehtů, zadržováním v řeči nebo může mít zlé sny. Na základě těchto zvláštností tedy odvodíme, že dítě prochází velice důležitým psychickým vývojem. Ten je pro dítě náročný. Dítě se také více zajímá o samo sebe, o své tělo, své pohlaví. V oblasti, která se týká **každodenních činností**, je opět vyspělejší. Jsou situace, kdy dítě ještě stále potřebuje pomoci při rozpoznávání, co je opravdové a co je „jenom jako“, co mu patří a co jeho naopak není. Stávají se tak i případy, kdy si dítě přinese domů ze školky něco, o čem nejsme přesvědčení, zda to opravdu dostalo jako dárek. Opět důležité bývají večerní rituály. To znamená, že má dítě opět potřebu, aby ho rodiče dali spát, přinesli mu sklenku vody apod. Spousta dětí vydrží spát v kuse celou noc. Při každodenních činnostech je dobré dítě vést k samostatnosti, dítě se musí naučit, jak si samo poradit. Rodiče by tedy dítě neměly ve všem doprovázet. Dítě je také velice schopné v oblékání. Obleče se samo, pokud mu ukážeme, co si obléct. Už i zavazování bot je pro dítě jednodušší. V **rozumových schopnostech** je dítě také na mnohem lepší úrovni. Začíná počítat do desíti či patnácti, nemá problém spočítat bez chyby tři předměty. Dokáže také na základě různých kritérií a znaků rozlišit různé předměty. V tomto období se do oblíbenosti dítěte dostávají delší příběhy a poezie. Poezie ta, kde se vyskytuje hra se slovy. Dítě totiž nezajímá až tak ten obsah, ale spíše poetická a humorná stránka textu. Velikou pozornost začíná dítě věnovat televizi. Má rádo sledování jednoduchých příběhů, opakované sledování videokazet, které díky opakování zná dokonce nazpaměť. Nemá problém zarecitovat básničku a zazpívat krátkou písničku či melodii. Dítě udělalo pokrok také v **sociálním vývoji**. Je velice hrdé na svoji maminku a má potřebu hrdost dávat najevo. Dítě má celkově velice úzký vztah k rodině a domovu. Má rádo situace, kdy je rodina pospolu, pohromadě. Do oblíbených aktivit patří například společné procházky, společné návštěvy, společné cestování atd. Je nadšené z jakékoliv dobrodružné situace. Na jednu stranu stále rádo soupeří se sourozencem, na druhou však začíná tíhnout ke svému sourozenci. Co se týče vztahů k jiným dětem, můžeme říci, že nabývají podobu nerozlučného přátelství. K těm však stále patří prudké hádky a neshody. V rámci hry se už objevuje dělení na základě pohlaví, to znamená, že už si holčičky a chlapci hrají odděleně, což se postupem času stále více prohlubuje.

Dítě zaznamenává další drobné změny i v **období čtyř a půl až pěti let** a Bacus (2004) tyto změny opět popisuje. Jsou to změny v **tělesném vývoji**. Dítě měří v průměru 100 až 109 centimetrů, váží 15,4 až 19 kilogramů. Chlapci jsou stále oproti dívkám v nadprůměru.

Děti mezi sebou však stále více vykazují různé rozdíly. Dítě už je lepším chodcem, zvládá procházky na delší vzdálenosti. Dítě se také změnilo ve své **povaze** a **osobnosti**. Více než o dospělé se zajímá o stejně staré děti. Dítě se svými kamarády začíná vytvářet party, začíná se tedy řadit do skupin, stává se členem skupin. K oblasti, která se týká **každodenních činností**, můžeme říci, že dítě prožívá další stupeň. Schopnější je také v činnostech, kdy používá míč. Dokáže si s ním hrát mnohem lépe. V **rozumových schopnostech** je dítě také na vyšší úrovni. Je vyspělejší v kreslení, postavičky má mnohem přesnější, stejně tak má přesnější veškerou ostatní kresbu. Na vyšší úrovni je už také slovní zásoba. Velice oblíbená slova jsou nadávky, neslušná slova, nesmyslná slova a slova, která jsou vymyšlená. Porozumět umí natolik, že je možnost s ním mluvit téměř na takové úrovni, na jaké mluvíme s dospělým člověkem. Osvojené má už i výrazy vyjadřující množství a to „méně“, „více“, „více než“ a jiné. Slova jako „stejný“ nebo „stejně“ jsou pro dítě však stále nesrozumitelná. Dítě udělalo pokrok také v **sociálním vývoji**. Více se zajímá o stejně staré děti, než jako to bylo doposud. V tomto ohledu máme na mysli pokrok tedy i v již zmíněné povaze a osobnosti dítěte.

Na změny ve vývoji je jedinečné také **období pěti až pět a půl leté**. O tyto změny se Bacus (2004) také zajímá. Dítě zaznamenává opět drobné změny v **tělesném vývoji**. Měří asi 105 až 111 centimetrů, váha se pohybuje mezi 16,3 až 20,5 kilogramy. Chlapci bývají opět v nadprůměru oproti dívkám. Dítě dokáže skákat po jedné noze, dokáže skákat snožmo, mnohem lépe udrží rovnováhu. Nemá problém s jízdou na kole, stále potřebuje opěrná kolečka, rádo se pouští do nových objevů, při kterých nejraději šplhá, klouže se, skáče, plíží se, leze po zemi atd. Mnohem přesnější je už také koordinace rukou a nohou a to můžeme zpozorovat při manuálních činnostech. Dítě už má vyhraněnou laterální, preferuje již tedy jednu ruku, kterou používá s větší zručností. Dítě se změnilo také ve své **povaze** a **osobnosti**. Je mnohem klidnější, má více reálný pohled na svět, to způsobuje, že se například v rozhovoru dokáže více prosadit, dokáže více hájit svůj názor. Pokud má dítě obavy, nejsou tak silné, a většinou jsou konkrétnější. Nemají tolik fantazijní podobu. Pokud má tedy dítě strach, je to většinou strach ze psa, v noci z bouřky, nebo strach z možné bolesti v případě úrazu apod. Dítě si už tolik nevymýšlí, nefantazíruje tolik, jelikož už umí lépe rozlišovat mezi realitou a fantazií. V oblasti **každodenních činností** je opět spousta změn. Dítě má většinou velký apetit. V tomto věku začínají napodobovat způsoby stolování svých rodičů. Nemají problém obléci se bez pomoci, zapnou si sami knoflíky, patentky a také si umí sami zavázat tkaničky. Nejsou však schopné se o své oblečení starat, pečovat o

něj. Děti už nelpí tolik na večerních rituálech a některé jsou schopné spát celou noc bez probuzení. V **rozumových schopnostech** je dítě také na jiné úrovni. Dítě se často ptá, protože o věcech více přemýšlí. Dokáže poznat některá slova a také celkem dost písmen v knihách, která se pokouší číst a psát. Další pokrok, který dítě udělalo, se týká **sociálního vývoje**. Snaží se začlenit do kolektivu dětí a svůj dětský svět staví do protikladu dospělých. Ve světě dospělých však někdy hledá spojence. Co se týká vztahu dítěte a jeho staršího sourozence, můžeme říci, že je také jiný. Dítě si se starším sourozencem už dokáže hrát mnohem klidněji. Děti v tomto věku už umí být účastníky společenského života, to znamená, že znají pravidla slušného chování. Dítě má potřebu mít hodně kamarádů. Je velice společenské a přátelské.

Ojedinelé pro dítě je podle Bacus (2004) také **období pět a půl až šesti leté**. Dítě se v tomto věku opět mění. Změny se týkají **tělesného vývoje**. Dítě dosahuje výšky asi 107,5 až 115 centimetrů, váží asi 17,2 až 21,3 kilogramů. Chlapci bývají opět v nadprůměru, dívky pod průměrem. Dítě už při jízdě na kole nepoužívá opěrná kolečka, zkouší jezdit na větším kole, zkouší složitější fyzické aktivity, při kterých potřebuje udržet rovnováhu, kterými jsou jízda na kolečkových bruslích, jízda na klasických bruslích, jízda na skateboardu a také skákání přes švihadlo. Už nemá problém rozeznat pravou a levou stranu a na požádání ukáže, která noha je levá, která ruka je pravá a podobně. Dítě se opět změnilo také ve své **povaze a osobnosti**. Začíná být čím dál více problémové. Je méně přizpůsobivé. Je dost dobře viditelná krize, kterou dítě prochází. Co se týká celkového chování, můžeme zpozorovat, že se chová cudněji. Už nemá takové tendence pozorovat ostatní při intimních úkonech a zároveň už nemá potřebu být při takových úkonech viděno. V oblasti **každodenních činností** je dítě opět na vyšší úrovni. Začíná se mu vyvíjet smysl pro morálku, dokáže posoudit, jestli je jeho chování a chování druhých v pořádku, zda je v souladu s příkazy rodičů. Rádo vytváří nejrůznější sbírky, například sbírky známek, nálepek, ubrousků, může mít malou kasičku, do které strádá drobné. V **rozumových schopnostech** se dítě také změnilo. A to zejména ve znalosti písmenek a číslic. Když píše, začíná tak, jak by mělo. Nahoře na papíru ve směru zleva doprava. Číslice však někdy píše obráceně. V počítání je také o něco schopnější. Další pokrok, který dítě udělalo, se týká **sociálního vývoje**. Čeká ho nástup do první třídy základní školy, čím je samozřejmě velice ovlivněno. Proto se na první třídu svědomitě připravuje.

Výše jsem zmínila celkový vývoj předškolního dítěte, konkrétně dítěte ve věku od tří do šesti let. Dítě se za tu dobu mění, rozvíjí, vyvíjí, získává zkušenosti, poznává sebe, poznává

okolí, poznává, co dokáže apod. Dítě tyto změny potřebuje, jsou pro něj přirozené a důležité. Velice důležitá je pro dítě v tomto období také fantazie, která se v průběhu let také mění. Fantazie ovlivňuje myšlení, chování, jednání, prožívání dítěte. Je důležitou součástí života dítěte.

V předškolním období je však chování dítěte proměnlivé nejen ve výše zmíněných oblastech, ale také v chování, které je ovlivněné fantazií. Fantazii má dítě velice bohatou. Od samého útlého věku však neumí rozeznat, co je reálné a co je naopak smyšlené, ne vždy umí fantazii ovládnout apod. Touto problematikou se zabývá Špaňhelová (2004), podle které je **fantazie** u předškolních dětí velice častá. Proto se s fantazií dětí setká každý rodič. Někdy se jedná o pouhé bludy, jindy dítě popisuje paní učitelce například rodinnou dovolenou, popisuje, co všechno tam vidělo, s čím vším se tam setkalo apod. Fantazie je v podstatě představivost. Jedná se o to pozitivní, co dítě ve svém životě prožívá, prostřednictvím čeho myslí. Fantazie se však netýká jen dětí, užívají ji také dospělí. Každý totiž určitě ve svém životě o něčem sní, můžou to být sny o novém autě, o skvělé dovolené, o novém domě apod. Mezi fantazií dítěte a fantazií dospělého je však rozdíl v tom, že dítě ne vždy umí rozlišovat mezi fantazijním výsledkem a skutečností. Tuto schopnost se tedy musí učit. Chybou určitě je kárání dětí za jejich představy. Dítě je totiž právě na začátku toho, jak fantazii chápat a jak poznat, že to vše není skutečné. Tuto schopnost se učí až do dospělosti. V té etapě se totiž bude rozhodovat, jakou možnost ve svém životě zvolí a co bude prosazovat, zda věc pravdivou či nepravdivou. Souvisí s tím také mravní stránka. Mluvit pravdu je totiž společensky přijatelné a mravné. Malinko jiné je to v případě, kdy dítě lže. Je to způsob, jak se vyhnout nepříjemnostem nebo získat určitou výhodu. Pokud tedy rodič ví, že dítě lže, neměl by hned dítě odsoudit, zakázat dítěti, aby o tom mluvilo, a ani by neměl dát dítěti na zadek. V takovém případě by totiž mohl nastat opačný efekt a to takový, že tím dítě ve lhaní podpoří a dítě bude lhát dál. Dítě by tak o lži více přemýšlelo, protože by se o ni nemohlo s někým podělit. Dospělí by měl dítě vyslechnout, být dítěti nápomocný, pomoci mu přiznat se k pravdě. V situaci, kdy se dítě svěří, by měl rodič také pozorovat postoj dítěte. I tak může poznat, zda dítě říká či neříká pravdu. Když dítě lže, je většinou neschopné se dospělé osobě podívat do očí. Situace, kdy dítě lže, by pro rodiče měly být signálem, že nemusí být ve výchově vše v pořádku. Měli by si klást otázky, proč dítě lže, co dítě ke lhaní vede, proč má strach říci pravdu apod. Rodiče by dítěti měli dát taky najevo, že za pravdu nebude potrestáno, že můžou společně vše napravit. Toto jednání dítě vede k získání potřebné odvahy přiznat se. Ve shrnutí můžeme tedy říci,

že by jednak rodiče měli dítě vést k přemýšlení nad skutečností věcí, neměli by mu však bránit v jeho fantazírování. Vždy je potřeba, dát dítěti podnět, aby si uvědomilo, zda je konkrétní fakt skutečný nebo vymyšlený. V situacích, kdy dítě lže, by dítě za lež neměli trestat, ale měli by mu dát najevo, že vše společně vyřeší, pokud se dítě přizná. Vždy je velice důležité ocenit odvalu dětí. Tu odvalu, která dítěti pomohla přiznat se. A v neposlední řadě dítě vést k tomu, aby samo chtělo svoji lež napravit.

S fantazií dítěte a celkovým vývojem souvisí také **vnímání**. Touto oblastí se zabývá Piaget a Inhelderová (2007), kteří zmiňují, s čím vnímání souvisí, tedy na jakých operacích a procesech je závislé. Tvrdí, že vnímání souvisí se senzomotorickou inteligencí, že bez sebe tyto dva procesy nemůžou fungovat. Vnímání napomáhá senzomotorické inteligenci a senzomotorika obohacuje vnímání. Tyto dva procesy nemůžou probíhat samostatně, jsou na sobě závislé.

Tato kapitola se tedy zabývá dítětem předškolního věku, konkrétně dítětem ve věku od tří do šesti let. V kapitole je zmíněn vývoj dítěte, vnímání změn dítěte, fantazie dítěte a v podstatě vše, co se vývoje dítěte v tomto věku týká. Změny jsou pro dítě velice důležité, protože na jejich základě také učí jak jednat, jak se chovat, učí se rozeznávat realitu od fantazijních představ atd. Kapitola popisuje také vnímání dítěte a to proto, že je pro předškolní věk velice důležité. Popisuje, bez jakého procesu nemůže fungovat a popisuje, který proces nemůže fungovat bez něj.

2.2 Význam a úloha volného času pro děti

Pojetí volného času je obsáhlé. V rámci něj se můžeme ptát, jak jsou děti schopny volný čas využívat, jaký k němu mají vztah, jaké možnosti se jim nabízejí, jaké prostředky mají ke svým aktivitám, co je jim umožněno, kde všude můžou volný čas trávit apod. Jednotlivé aspekty jsou důležité, jelikož jsou jimi děti v rámci svého volného času ovlivněny.

Vznik volného času a jeho rozvoj

Podle Hofbauera (2004) se možnosti jak využívat volný čas a vůbec doba, kterou můžeme za volný čas považovat, mění. A to například kvůli tomu, že prochází změnami doba a společnost. Svět se stává modernější, na povrch se dostává stále více problémů, které dříve nebyly tolik viditelné, zvyšuje se nezaměstnanost, mění se pracovní doba rodičů, zvyšuje se počet volnočasových zařízení apod. V případě, že budeme pozorovat souvislosti volného času a pracovní doby, můžeme říct, že se zvyšuje rozsah volného času v závislosti na

zkracování pracovní doby rodičů a dětí. Čím kratší doba na plnění povinností jim byla přidělena, tím delší čas měli na to, aby jej využívali podle vlastní volby. Velice častý je však opak. A to ten, že dochází spíše k prodlužování pracovní doby, takže mají lidé mnohem méně možností a prostoru pro svůj volný čas.

Rozdělení volnočasových činností

Naše životy a oblast volného času spojují pojmy vyjadřující různou míru organizovanosti výchovného působení. Jde o různé typy činností, které může člověk provádět. Činnosti se můžou rozlišovat například podle toho, kdo je vykonává, kde a jak je vykonává, z jakého důvodu jsou realizovány. Podle mého názoru jsou zmíněné ukazatele důležité, jelikož nám určují základní podmínky, jak lze činnosti realizovat.

Pro děti předškolního věku jsou činnosti rozděleny následovně:

Spontánní činnost. Uplatňuje se individuálně nebo ve skupině podle toho, jaký je aktuální zájem participantů. Činnost je pedagogicky a výchovně ovlivňována nepřímo. Tyto činnosti jsou přístupny všem zájemcům a nemají stanoven čas začátku ani konce. Pedagogický pracovník při nich vystupuje v roli rádce, konzultanta nebo motivujícího činitele, který současně zajišťuje bezpečnost (Hofbauer, 2004).

Zájmová činnost příležitostná zahrnující organizované, jednorázové i cyklické, rekreační, oddechové nebo vzdělávací aktivity, činnosti. Například divadelní představení, koncerty, turnaje apod. Je časově ohraničena, je přímo řízena pedagogem a současně umožňuje a podněcuje spoluúčast dětí. Může probíhat jak místně, regionálně, celostátně a také mezinárodně (Hofbauer, 2004).

Zájmová činnost pravidelná. Uskutečňuje se celoročně v pravidelných intervalech pod vedením kvalifikované osoby. Inspiruje vznik různých způsobů zájmových útvarů – kroužků, souborů apod. Cílem je osvojit si nové vědomosti, dovednosti a prohloubit kladný vztah k jevu, jež je v našem zájmu. Osoby, které se těchto činností účastní, seznamují většinou na závěr školního roku svoje rodiče, příbuzné, veřejnost s výsledky činností. Formou přehlídky, vystoupení apod. Za dané činnosti dostávají osvědčení (Hofbauer, 2004).

Dítě a jeho vztah k volnému času

Budování vztahu, jak uvádí Hofbauer (2004), k volnému času je důležité už od útlého věku člověka. Roste tím tak šance, že bude postupem času schopný svůj čas využívat efektivně. To, jaký vztah k volnému času bude dítě mít, je však ovlivněno různými prvky. Jednak je

důležitý vztah dítěte k volnočasovým institucím, které navštěvuje. Je tak tedy potřeba, aby mezi dítětem i samotným organizátorem, dobrovolníkem, vedoucím byly vazby na dobré úrovni. Děti a vedoucí jsou tím, že mají společný zájem, motivováni a tak společně něco vymýšlí, společně to realizují, vytváří a nakonec společně výsledky své práce zhodnotí.

V této kapitole jsem se zabývala přiblížením stále rostoucí problematiky možnosti využívat volný čas a najít ve svém životě prostor pro jeho využívání. Jde hlavně o to, že je člověk ve svém volnočasovém životě ovlivněn vším ostatním, co se jeho života týká, aniž by si to uvědomoval. Lidé dnešní doby prostor ztrácí a tím zaniká tedy i možnost mít k volnočasovým aktivitám jak přístup, tak vztah. Možnost odpočinku v rámci volného času je pro člověka významná. Člověk se v rámci volnočasových aktivit vyvíjí, získává zkušenosti, poznává sebe a ostatní.

3 MOŽNOSTI VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU

Volný čas je důležitá oblast v životě dítěte. V rámci svého volného času naplňuje zájmy. Existují však také oblasti, kde se volný čas dětí výchovně zhodnocuje. Patří sem jak rodina, tak nejrůznější dětské skupiny, kroužky, volnočasové instituce. Tato kapitola se tedy týká předškolních dětí a jejich využívání volného času z pohledu odborné literatury.

Za primární sociální skupinu, kde vůbec vzniká první možnost mít volný čas a naplňovat jej, považuje Hofbauer (2004) rodinu a rodinné prostředí. Dítě se v rodině vyskytuje od narození a ta se podílí na jeho osobnostním vývoji. Můžeme tedy říci, že i budoucí zájmy dítěte jsou ovlivněny rodinou. Dítě v rodině získává základní poznatky o volném čase, které poté rozvíjí a uplatňuje v dalším období a sice i v rámci aktivit ve volnočasových zařízeních. Z toho všeho vyplývá, že je rodina prvotní sociální skupinou, která dává dítěti základní poznatky. Dítě ovlivňuje také prostředí a okolí.

V oblasti volného času se můžeme bavit o dvou způsobech, jakými se dá trávit. Je to pasivní trávení volného času, kam řadíme například sledování televize, čas strávený u počítače, poslech rádia, a aktivní trávení volného času, kam patří čas strávený ve volnočasových zařízeních, v střediscích volného času, v kroužcích a také čas strávený pohybem. Charakteristikou zmíněných způsobů se budu zabývat v následující kapitole.

3.1 Střediska volného času a volnočasová zařízení

Zařízení jsou podle Hofbauera (2004) důležitou součástí volného času dětí. Střediska volného času a volnočasová zařízení v posledních letech prochází velkými změnami. Zaměřují se na umění, sport, techniku, vědu o přírodě a vědu o společnosti, turistiku, zábavu, ale také oddech. Jsou zřizována zejména ve městech jako komplex několika různých zařízení. Středisko má možnost navštívit více dětí, jelikož je zaměřeno na rozvoj více oblastí zájmu dětí.

Pávková (2002) uvádí například Dům dětí a mládeže (DDM), jehož posláním je naplňovat rekreační a výchovně-vzdělávací funkci širokou působností v oblasti zájmů.

Hofbauer (2004) uvádí základní umělecké školy (ZUŠ), jež mají dlouhodobé tradice v rámci historie. Tyto školy rozvíjejí zájmy a nadání dětí v nejrůznějších oborech, které spadají do umění.

Konkrétně tuto instituci mají možnost navštěvovat občané širšího věkového rozmezí. Od dětí až po žáky a studenty. Existují také případy, kdy základní uměleckou školu navštěvuje dospělá osoba.

Mezi další způsoby, jak může i dítě předškolního věku využívat svůj volný čas, patří také kroužky. V dnešní době je jich na výběr velmi mnoho. Jedná se o kroužky s různým zaměřením, různou náplní, z čehož vyplývá i rozvoj všech možných oblastí dítěte. Můžeme sem zařadit například fotbal, což je kroužek velice oblíbený, hlavně pro chlapce. Jedná se zde zejména o pohybovou náplň a dodržování pravidel hry. Řadíme sem také folklorní soubory, kterých se vyskytuje mnoho, a to zejména v oblastech, kde se dodržují tradice. Děti si zde osvojují lidové tradice, učí se nejrůznější písničky, básničky, lidové tance, a učí se také způsoby, jak vystupovat na veřejnosti. Rozvíjet dovednost vystupovat na veřejnosti jim umožňují nejrůznější vystoupení a představení, které kroužky v rámci svých aktivit nabízí. Můžeme sem však také zařadit například kroužky zaměřující se na výtvarnou výchovu, hudební výchovu, zpěv. Tedy kroužky s uměleckým zaměřením. Tyto kroužky jsou však většinou součástí již výše zmíněných Domů dětí a mládeže (DDM) nebo základních uměleckých škol (ZUŠ).

Zmíněné způsoby jsou varianty, jak se dá volný čas trávit aktivně. Když to shrneme, můžeme říci, že se jedná o aktivity, v rámci kterých dítě využívá svůj čas efektivně. Při jejich realizaci většinou někam dojíždí, to znamená, že nemá možnost sedět doma, něčemu se učí, rozvíjí své dovednosti apod. V rámci pasivního trávení volného času je to jiné. Dítě může sedět doma, nemusí nic dělat, což většinou znamená fakt, že u něj k rozvoji nedochází. Konkrétními způsoby pasivního trávení volného času a jejich charakteristikou se budu zabývat v následující kapitole.

3.2 Média jako způsob využívání volného času

Ve volném čase jsou děti velmi často pouštěny před televizi a jiná média. Je to způsob, jakým můžeme volný čas dětí zaplnit na delší dobu. Tato činnost je však ovlivňuje. Nadměrné sledování prvků, mezi něž řadíme například agresi a násilí, které se v televizních programech objevují, na děti nemá dobrý vliv. Děti předškolního věku ještě neví, co je špatné, co se shoduje se správným chováním apod. Z toho důvodů vzniká nespočet diskuzí k tomu, jak jsou děti televizí a dalšími médii ovlivněny, do jaké míry můžeme jako dospělí, rodiče učitelé či vychovatelé zasáhnout.

3.2.1 Média a komunikace

Podle Hofbauera (2004) roste v životě současného člověka stále více význam a potřeba mezilidské komunikace. Jde o způsob, jak si sdělit informace, dojmy, myšlenky apod. Komunikace se rozděluje na různé formy:

a) komunikace bezprostřední - dochází k ní tehdy, kdy druhé osobě sdělujeme informaci tváří v tvář, jsme s ní tedy v reálném kontaktu.

b) komunikace prostřednictvím médií - její potřeba roste stále více. Jedná se hlavně o masmédiá, neboli hromadně sdělovací prostředky, která mají schopnost ovlivnit velké množství lidí, působí na více lidí zároveň.

c) komunikace prostřednictvím časopisů, knih, rozhlasu, filmů a televize - média se liší způsobem, jakým informace sdělují. Jsou to média tištěná, média zaměřená na akustické zpracování nebo média zaměřená na obrazové zpracování.

V neposlední řadě sem patří média, která se rozvinula až v posledních desetiletích, a těmi jsou mobilní telefony, počítače a internet, které jsou spjaté s rozvojem elektronických technologií. Co se týká souvislostí mezi dětmi a médii, můžeme říci, že se děti s médii denně setkávají. V rodině, v mateřské škole a také ve volném čase. Možnosti využívat je mají dnes děti už v předškolním věku. Skrze média získávají informace o světě dospělých a také o světě svých vrstevníků. Prostřednictvím médií však stále více uspokojují své potřeby získávat informace, uspokojují své zájmy, získávají inspiraci, jakými novými způsoby lze relaxovat, oddechnout, ale prožívají také chvíle radosti, napětí, zvědavosti apod. Jsou případy, kdy se na mediální tvorbě podílejí i ony samy.

Postupem času, kdy média začala děti stále více ovlivňovat, vznikala jako nová významná oblast zájmové činnosti. Podle dosavadního vývoje můžeme předpokládat, že se další vývoj médií nezastaví, právě naopak. Média budou do životů, činností a aktivit dětí zasahovat mnohem více. V případě ovlivňování dětí médii však musíme brát v úvahu individualitu dětí. To znamená, že ne každé dítě je ovlivněno médii stejným způsobem a stejnou mírou.

3.2.2 Média a fantazie

Dostal (2003) zmiňuje, že se v průběhu měnící se doby, vyskytuje čím dál častěji problém, a to ten, že lidé přestávají číst. Čas, který dříve věnovali čtení, teď věnují dívání se na televizi. Bezesporu k tomu patří i to, že se zhoršuje slovní zásoba, tedy celkově vyjadřovací schopnosti, populace a zhoršují se matematické schopnosti lidí. Ještě více zasahuje sledo-

vání televize do dětské fantazie. Přestává se rozvíjet tak, jak se rozvíjet má. Z toho vyplývá, že se zhoršují i schopnosti kreativity dospělého jedince. Děti, které jsou více zvyklé na pohádky v televizi, nevnímají čtené pohádky, protože se nudí. K mluvenému slovu nevidí obraz, tak jak se jim tomu dostává při dívání se na televizi, a tak reagují tím, že říkají, že nic nevidí. Sledováním televize ztrácí schopnost vytvářet si fantazijní obrazy a představy. Tuto schopnost při sledování televize totiž nevyužívají, jelikož je jim na obrazovce představeno vše, co potřebují. Situace a scény v televizi jsou navíc natolik rychlé, že dítě nemá možnost si k danému obrazu vytvořit vztah, názor, myšlenku. Není tak podníceno k použití fantazie. Tímto je tedy zabráněno i rozvoji empatie, citového prožívání, schopnost vcítit se do druhého člověka a v neposlední řadě je omezená schopnost předvídat, schopnost řešit nové a neočekávané situace a je také výrazně omezený rozvoj intelektu dítěte.

3.2.3 Média a násilí

Vyháněk (2005) tvrdí, že si násilné chování děti osvojují od nejranějšího věku. Nejvíce však ve věku od 6 do 8 let. Dítě, které si v tomto období upevnilo násilné chování a násilné postoje, má malou šanci, že své postoje v budoucnu změní. A jak vůbec působí na děti násilí? Jsme-li my sami svědky scény, kdy teče krev, kdy padají rány, kdy člověk vidí, že osoba v dané scéně prožívá bolest, vyvolává to v nás emocionální citění, emoční reakci. Reakci, ve které převládá odpor k násilníkovi, opovržení k násilníkovi a také soucit s trpícími oběťmi. Co se týká dětského diváka a jeho sledování takových scén, převládá u něj strach. Dítě, které sleduje podobné scény často, může své citění nevědomě posouvat na negativní úroveň. Dochází u něj k necitlivosti a k posunu emočního citění a prožívání. Dítě tomu nerozumí tolik jak dospělí, neumí tedy rozlišit realitu od televizních scén tak jak dospělá osoba. Může si tedy na rozdíl od dospělého vytvářet zvědavost a zálibu v násilí. Může také docházet k již zmíněným změnám v postojích. Člověk, který je citově otupělý, už tolik necítí soucit s oběťmi. Snadno přijímá a schvaluje násilí jako takové a snáze se tak stává sám bezcitným násilníkem.

3.2.4 Média a rodiče

Děti a počítač, to je podle Hýroššové (2003) největší obava rodičů. Rodiče se bojí, že děti přestanou mít zájem o okolí, nebudou mít přátele, ztratí smysl pro realitu apod. Bojí se, že už nebudou mít děti nikdy zájem o jiné činnosti, jakými jsou například sport, pohyb, hry a další činnosti. V dnešní době můžou slyšet různé názory na to, v kolika letech dítě seznamovat s počítačem, kdy je ta správná doba, co je pro dítě vhodné a naopak. Jeden názor

tvrdí to, že naše budoucnost patří počítačům, druhý názor říká, že máme chránit děti před nebezpečím počítače a internetu. K čemu se přiklonit? Co je pravdivější? Tyto otázky si kladou rodiče neustále. Je však jistá jedna věc a to, že je počítač médiem každodenního života. V budoucnu nebude splňovat menší úlohu, než jakou plní teď, ale právě naopak, bude ho potřeba stále více. Je potřeba zmínit, že počítač je zdrojem zábavy. Důležitý je i fakt, co přesně dítě na počítači dělá. Je totiž pravda, že i počítač dává dítěti možnost vzdělávat se. Software totiž nabízí nejrůznější programy na učení a hraní. Dalším faktem je také to, že počítač buduje sebedůvěru. Nekárá dítě, netrestá jej v situacích, kdy dělá něco špatně. Dítě tak může zkoušet danou věc tak dlouho, dokud se mu nepodaří. Pozitivní stránka je také to, že dětem nabízí počítač interaktivitu. Dítě si může samo, podle své vlastní vůle, chuti a zájmu, určit, kdy se chce učit. Může si to určit svobodně a může si dokonce zvolit vlastní tempo. Je však důležité, kolik času u daného média tráví. V porovnání s rádiem a televizí, je interaktivita počítače charakterizována jako pozitivum. Je totiž pravda, že rádio a televize na děti svoje programy chrlí a to tak, že nemají možnost zohlednit tempo dítěte, takže se dítě musí přizpůsobit něčemu, co mu ne vždy vyhovuje. Časová stránka by měla být také omezená.

V této kapitole tedy přibližuji jednak možnosti, jak může nejen dítě vyžívat svůj volný čas, zmiňuji nejrůznější instituce, kde se volný čas výchovně zhodnocuje apod. Zdůrazňuji také zvyšující se problematiku užívání médií dětmi předškolního věku a rizika s tím spojené, jako například riziko užívání počítače apod. Můžu říci, že jsou média opravdu takové prostředky, které jsou čím dál více v životě každého z nás nepostradatelné. Je sice pravda, že na nás mají i pozitivní vliv, my si to však ne vždy uvědomujeme a ne vždy to, jak na nás média působí, vnímáme.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ZÁKLADNÍ INFORMACE TÝKAJÍCÍ SE VÝZKUMU

V praktické části se zaměřím na získání informací pomocí výzkumného šetření, jak děti předškolního věku tráví svůj volný čas, zda navštěvují kroužky apod. V rámci práce zjišťuji odpovědi na výzkumné otázky a naplňuji výzkumné cíle.

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním výzkumným cílem je zjistit, jakými způsoby tráví svůj volný čas děti předškolního věku.

Dílčí výzkumné cíle:

- Zjistit, kdo ovlivňuje výběr volnočasových aktivit dítěte předškolního věku.
- Zjistit jakými způsoby tráví volný čas dítě předškolního věku se svými rodiči.
- Zjistit, zda dítě předškolního věku navštěvuje kroužky, kolik jich navštěvuje a jaké je jejich zaměření.
- Zjistit, kdo rozhoduje při výběru kroužku. Zda má dítě možnost, vybrat si samo, nebo je ovlivněno druhou osobou.
- Zjistit, co všechno dítě v kroužku dělá a zda se mu v něm líbí.

4.2 Výzkumné otázky

Z výzkumných cílů jsme si zformulovali následující výzkumné otázky:

- Jakými způsoby tráví svůj volný čas děti předškolního věku?
- Kdo ovlivňuje výběr volnočasových aktivit dítěte předškolního věku?
- Jakými způsoby tráví volný čas dítě předškolního věku se svými rodiči?
- Navštěvuje dítě předškolního věku kroužky? Kolik jich je a jaké je jejich zaměření?
- Kdo rozhoduje při výběru kroužku? Má dítě možnost, vybrat si samo, nebo je ovlivněno druhou osobou?
- Co všechno dítě v kroužku dělá? Líbí se mu v něm?

4.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvořilo 6 dětí ve věku 5 – 6 let. Jednalo se o děti předškolního věku z mateřské školy ve Zlínském kraji. Konkrétně o 2 dívky a 4 chlapce, kteří navštěvují jednu mateřskou školu.

4.4 Výzkumné metody

Jako výzkumnou metodu jsem zvolila **analýzu dětské kresby a polostrukturované interview** s dětmi předškolního věku.

Na začátku celého rozhovoru dostalo každé dítě za úkol namalovat, co většinou dělá, když přijde domů z mateřské školy. Kresbu vytvořilo každé dítě, bylo jich tedy celkem 6.

V první části rozhovoru došlo k analýze kresby. Dítě mi popsalo, co na obrázek namalovalo, kdo na obrázku je, co na obrázku dítě a popřípadě ostatní členové dělají.

Dalším krokem bylo pokračování v rozhovoru a to tím způsobem, že jsem postupně kladla otázky, na které mi dítě odpovídalo. Otázky byly položeny tak, aby z nich vyplynula odpověď na vytvořené výzkumné otázky.

5 REALIZACE VÝZKUMU

Důvod, proč jsem si vybrala toto téma a zrealizovala na toto téma výzkum, je ten, že jsem chtěla zjistit, jak děti předškolního věku tráví svůj volný čas.

Před realizováním výzkumu jsem si zvolila výzkumné cíle, tedy cíle, za kterými jsem se v průběhu realizování výzkumu ubírala, z výzkumných cílů mi vzešly výzkumné otázky, na které jsem se v rámci výzkumu snažila najít odpovědi. Výzkum jsem realizovala s 6 dětmi předškolního věku, konkrétně 5 – 6 letými z mateřské školy ve Zlínském kraji. Jednalo se o dvě dívky a čtyři chlapce. Výzkum měl více částí. Ještě před celou realizací výzkumu jsem si vytvořila otázky do polostrukturovaného interview (příloha PI), které jsem ověřila na 5 letém chlapci, jehož odpovědi jsem využila jako zkušební vzorek. Jednalo se o ověření, zda jsou otázky srozumitelné, zda je na ně dítě schopné odpovědět, a tedy i to, zda je možné jejich použití k realizaci výzkumu. První částí byla analýza dětské kresby (příloha PII). Každé z dětí dostalo za úkol namalovat, co dělá, když přijde domů ze školky, a kresbu následně popsat. Druhou částí výzkumu bylo polostrukturované interview s každým dítětem, v rámci kterého jsem zjišťovala odpovědi na výzkumné otázky.

Obě dvě části výzkumu, tedy dětskou kresbu a interview, jsem realizovala s dětmi individuálně. Ještě před každým interview jsem obeznámila rodiče dětí s cíli výzkumu, ujistila jsem je o anonymitě výsledků. Rodiče souhlasili také s nahráním rozhovoru. Kresba a její popis byla první část, rozhovor byl druhá část výzkumného šetření. Děti byly ochotné, neměly problém odpovídat, což mému výzkumu, zpracování odpovědí, a celkovým výsledkům dost pomohlo. Děti se vyjadřovaly velmi otevřeně.

Dalším krokem byl přepis rozhovorů, neboli transkript (příloha PIII). To znamená písemné zpracování rozhovorů, kódování odpovědí, vytvoření kategorií a zhodnocení výsledků.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

Způsoby, jak děti tráví volný čas, co je pro děti v rámci volnočasových aktivit nevhodnější, co jim škodí, to vše je v dnešní době téma velice aktuální. Jednak ze strany rodičů. Ti si jsou ne vždy úplně jisti, zda je to, co dětem v rámci volného času, dovolí, vhodné. Ne vždy ví, jak správně k volnému času dětí přistupovat a jak jej tedy ovlivnit. Také ze strany učitelů, kteří s dětmi pracují a vidí, jak jsou děti volnočasovými aktivitami ovlivněny. V neposlední řadě ze strany psychologů, kteří řeší, zda dětem volnočasové aktivity nebrání ve správném vývoji. Aktuální je problém, který se týká vztahu děti a média. Diskutabilní je také to, zda děti tráví svůj volný čas více pasivně či aktivně.

V počáteční fázi realizace výzkumu jsem nejprve seskupila informace týkající se pohlaví participantů. Dva participanté jsou ženského pohlaví, čtyři participanté jsou mužského pohlaví. Participanté ženského pohlaví byli ve věku 5 let a 6 let, jeden participant mužského pohlaví byl ve věku 5 let, tři participanté mužského pohlaví měli 6 let. Pro přehlednost jsem uvedla informace do tabulky. (Tab.1)

Věk participantů	5 let	6 let
Ženské pohlaví	1	1
Mužské pohlaví	1	3
	Počet participantů	

Tab. 1 Věk a pohlaví participantů

Další otázky, pomocí kterých jsem zjišťovala další informace, už souvisely se samotným výzkumem. Z odpovědí na otázky poté vznikly následující kategorie:

- média
- hračky
- rodina, příbuzní, sourozenci, známí
- rodinné zájmy
- pohyb
- tradice

- okolnosti

Zpracování a vysvětlení jednotlivých kategorií uvádím v následujících tabulkách. (Tab. 2, Tab. 3, Tab. 4, Tab. 5, Tab. 6, Tab. 7, Tab. 8)

Tab. 2 Výsledky rozhovorů – kategorie média

Kategorie:	MÉDIA
Odůvodnění:	Tato kategorie se vztahuje hlavně k zadání kresby, namalovat, co většinou dítě dělá, když přijde domů z mateřské školy. Kategorie souvisí s otázkou, co většinou dítě, když není v mateřské škole, ale je s rodiči, dělá, co s nimi dítě dělává o víkendu. V odpovědích byla média, jako způsob trávení volného času, zmíněna u většiny respondentů, proto vznikla jako kategorie.
Výsledky:	Jedná se o hlavní a nejčastější způsob, jak děti využívají svůj volný čas. Nejčastější výskyt mají tato média: • televize • filmy • počítač a počítačové hry • playstation V rámci televize se jednalo o její sledování, v oblasti počítače a počítačových her to bylo hlavně hraní her na již zmíněném počítači nebo sledování filmů na počítači a v rámci playstationu to bylo hraní her. Trávení času u médií je způsob, jak tráví děti čas sami, ale také způsob, jakým tráví děti čas se svými rodiči, <u>tzn. společné sledování filmů, pořadů apod.</u> Velkou úlohu hrají, ve volném čase dětí, počítačové hry. Nejčastější situace jsou ty, že dítě sedí u počítače, hraje hry, a v tu stejnou dobu zastávají rodiče domácí práce, nebo sedí u televize. Vyskytl se však i ten případ, kdy dítě odpovědělo, že sedí u počítače a maminka venku kouří.

Z rozhovorů jsem zjistila, že jsou u konkrétních 6 dětí na prvním místě, co se týká způsobů využívání volného času, média. Patří sem televize, počítač, playstation. Děti velice často sedí u televize, když přijdou z mateřské školy, na televizi se dívají také tehdy, kdy tráví čas s rodiči. To znamená, že je časté taky společné sledování filmů. Druhou oblíbenou zálibou je hraní her na počítači a playstationu. Častý výskyt mají případy, kdy maminka vaří, nebo také kouří, a dítě sedí u jednoho z médií a hraje hry. Oblíbené je také sledování filmů na počítači. Dítě si v podstatě může vybrat mezi filmem a počítačovou hrou.

Tab. 3 Výsledky rozhovorů – kategorie hračky

Kategorie:	HRAČKY
Odůvodnění:	Kategorie se týká zadání kresby a to namalovat, co většinou dítě dělá, když přijde domů z mateřské školy. Týká se opět otázky co většinou dítě, když není v mateřské škole, ale je s rodiči, dělá, co s nimi dítě dělává o víkendu. V odpovědích byly hračky, a hra s nimi, zmíněné asi u poloviny respondentů, proto také vznik dané kategorie.
Výsledky:	Jedná se o druhý nejčastější způsob, jak děti využívají svůj volný čas. Nejčastější výskyt mají tyto hračky: • pastelky • lego • panenky • letadlo • auto Jedná se o druhý nejčastější způsob, jakým děti tráví svůj volný čas. Ve většině případů se jedná o to, že přijde dítě domů ze školky a <u>vezme si například pastelky a jde si kreslit</u>. <u>Kreslení</u> se, jako způsob hry, jeví jako velice oblíbená aktivita dětí. Vyskytuje se však i hra s oblíbenou hračkou, kde je častým případem <u>společná hra sourozenců</u>. <u>Chlapec si hraje například s legem, letadlem či autem a dívka si hraje s panenkami</u>.

Z rozhovorů vyplynulo, že u konkrétních 6 dětí hrají ve volném čase velkou roli také hračky. Jedná se v podstatě o druhý nejčastější způsob, jak tráví svůj volný čas. V situaci, kdy přijde dítě domů z mateřské školy, si totiž buď sedne k televizi, nebo si vezme oblíbenou hračku. Častá je i společná hra sourozenců, kdy si sice každý z nich hraje se svojí hračkou, ale i tak je hraní společné. Vyskytují se také situace společné hry s rodiči. Dítě si vybere oblíbenou hračku, poté následuje hra s ní v přítomnosti rodičů.

Tab. 4 Výsledky rozhovorů – kategorie rodina, příbuzní, sourozenci, známí

Kategorie:	RODINA, PŘÍBUZNÍ, SOUROZENCI, ZNÁMÍ
Odůvodnění:	Kategorie se týká otázky, kdo dítěti vybírá činnosti, které dítě provádí, když přijde z mateřské školy, dále pak se týká otázky, co dítě dělá, když není v mateřské škole, ale je s rodiči, co s rodiči dělá o víkendu. Kategorii zahrnuje také otázka, kdo dítěti vybral kroužek či kroužky, které dítě navštěvuje. Členové rodiny, příbuzní a známí byly v odpovědích velice časté, proto vznik této kategorie.
Výsledky:	Jedná se o častý způsob toho, jak a s kým děti tráví svůj volný čas a kdo je ovlivňuje v případě volby kroužku. Hlavní výskyt je u <u>trávení volného času se svými rodiči</u>, kdy děti tráví volný čas, a to zejména víkendy, jednak s rodiči, ale také s příbuznými. Spadají sem tedy nejruznější rodinné výlety, rodinné obědy, návštěvy prarodičů atd. Oblíbenou aktivitou bylo například <u>cirkusové představení, výlet na zmrzlinu, nebo návštěva babičky v práci</u>. Kategorie se vyskytovala také v případě, kdy mělo dítě vyjádřit, kdo mu vybírá volnočasové aktivity. Ze všech odpovědí zněla pouze jediná odpověď tak, že si aktivity vybírá dítě samo. Ve všech ostatních případech <u>má na volbu aktivity vliv rodič</u>, hlavně tedy <u>maminka</u> dítěte. Vyskytují se sice případy, kdy si dítě zvolí, co by chtělo dělat, ale rozhodnutí, zda to opravdu bude dělat, závisí opět na souhlasu či nesouhlasu rodiče. Kategorie se vyskytuje také v případě <u>kroužku dětí a jeho výběru</u>. <u>Nejčastější osoba, která dítěti vybírá kroužek, je maminka, poté je tatínek, a</u>

	v jednom případě dokonce i sestra a strýc. Vyplývá z toho tedy, že se vyskytují případy, kdy o volbě kroužku nerozhoduje pouze jeden z rodičů, ale slovo má i jiné příbuzenstvo, či známý rodiny.

Fakta, která z odpovědí vyplynula, byla ta, že děti tráví dost času s rodinou, příbuznými. Jezdí na rodinné výlety, prožívají společné obědy, schází se o víkendech apod. Mezi odpovědi spadaly také návštěvy prarodičů v práci. Jednalo se tedy jak o trávení volného času jako takového tak o trávení volného času o víkendu.

Rodiče a příbuzní se vyskytovali také v případě odpovědí na otázky ohledně kroužků. Děti jsou jimi ovlivňovány. Rodiče jim v podstatě vybírají kroužky sami. Své slovo mají však i příbuzní. Ve shrnutí lze tedy říci, že volný čas dětí ovlivňují jejich rodiče, ale také příbuzní a známí rodiny.

Tab. 5 Výsledky rozhovorů – kategorie rodinné zájmy

Kategorie:	RODINNÉ ZÁJMY
Odůvodnění:	Kategorie se týká otázky, co dítě dělá, když není v mateřské škole, ale je s rodiči, co s rodiči dělá o víkendu a částečně i otázky, do jakého kroužku chodíš a co v tom kroužku děláš, kdy náplň kroužku často splňuje hodnotové založení rodiny. Rodinné zájmy znatelně ovlivňují život dítěte a jeho volný čas, proto vznik této kategorie.
Výsledky:	Tato kategorie je zvolená, protože z odpovědí plyne, že <u>jsou způsoby, jak tráví děti svůj volný čas se svými rodiči, ovlivněny rodinnými zájmy</u>. Patří sem rodinné sešlosti, rodinné výlety, společná hra, společné vaření oběda, již výše zmíněna návštěva cirkusu, návštěva prarodičů, tedy prohlubování vztahu s nimi, pobyt venku, ale také návštěva mše v kostele, kdy hraje velkou roli duchovní přesvědčení rodičů a tedy i jejich dětí. Rodinné zájmy ovlivňují tedy celkový volný čas dětí do velké míry a to hlavně v případě, kdy děti tráví volný čas společně s rodiči.

Z rozhovorů vyplynulo, že je volný čas dětí a čas, který tráví se svými rodiči, ovlivněn rodinnými zájmy. Týká se to zejména víkendů, kdy jsou děti s rodiči a realizují nejrůznější aktivity. Patří sem výlety, cirkusová představení, návštěva mše svaté apod. Všechny tyto aktivity jsou ovlivněny tím, co rodina preferuje. Rodinnými zájmy jsou však děti také ovlivněny v případě, kdy jim rodiče vybírají kroužky. Rodiče preferují určité hodnoty a chtějí, aby v těchto hodnotách byly rozvíjeny i jejich děti. Týká se to zejména fotbalu, kdy jsou děti rozvíjeny pohybově, ale také folklorních kroužků, kde se jedná o náplň v podobě rozvíjení tradic a tedy i rozvíjení vztahu k tradicím u dětí.

Tab. 6 Výsledky rozhovorů – kategorie pohyb

Kategorie:	POHYB
Odůvodnění:	Kategorie se týká otázky, co v kroužku, které dítě navštěvuje, dítě dělá. Odpovědi byly obsáhlé hlavně o slova týkající se pohybu, proto vznik kategorie.
Výsledky:	Ve zmiňovaných odpovědích na otázku, co v kroužku děláte, se objevují výpovědi jako například: • cvičení kliček • cvičení • běhání • otáčení • pohybování nohama • vyhýbání se kroužku • skákání do kroužku • dobíhání • běhání • hraní fotbalu • chytání • obehrávání protihráče • trénování Jsou to tedy výpovědi, které mají společnou jednu věc, a tou je <u>pohyb</u>.

	Vyplývá z toho tedy to, že je i hlavní náplní kroužků pohyb. Kategorie se však nevyskytovala jen u odpovědí k otázce, co v tom kroužku děláte, ale také u odpovědí, <u>co tě v tom kroužku nebaví</u>, co se ti tam nelíbí a proč. <u>Častou odpovědí byly věty spojené s pohybem a časem. A to ve smyslu, že dělají jistou pohybovou činnost dlouho a to dotyčné dítě nebaví.</u>

Z rozhovorů vyplynulo, že je pohyb, jako náplň kroužku, velice důležitý faktor. Pro rodiče je zřejmě důležité, aby si děti vytvářely vztah k pohybu, aby se pohybu nebály, aby se učily ovládat svoje tělo, aby byly aktivní. Pohyb je tedy významný důvod, proč rodiče děti přihlašují například do fotbalu či folklorního kroužku.

Tab. 7 Výsledky rozhovorů – kategorie tradice

Kategorie:	TRADICE
Odůvodnění:	Kategorii se týká odpovědí na otázku, co dítě dělá, když není v mateřské škole, ale je s rodiči, co s rodiči dělá o víkendu a také odpovědi týkající se činností a náplní kroužků. Fakta týkající se tradic se vyskytují velice často, proto vznik kategorie.
Výsledky:	V odpovědích na otázku, co dítě dělá, když není v mateřské škole, ale je s rodiči, co s rodiči dělá o víkendu, jsou odpovědi jako například <u>pozorování krojovaných či cesta do kostela na mši</u> . K otázce, do jakého kroužku chodíš a co v něm děláš, spadají odpovědi názvů kroužku, Dolinečka a Hradišťánek . K otázce, co v tom kroužku děláte, spadají odpovědi, že se v něm <u>učí tanečky, básničky a písničky</u> . Z těchto odpovědí vyplynulo, že jsou kroužky folklorní soubory a náplň mají zaměřenou na <u>dodržování tradic a vytváření vztahu k tradicím dětmi</u> , které do nich chodí.

Z rozhovorů vyplynulo, že jsou pro rodiče dětí důležité tradice. Rodiče chtějí, aby si k nim děti vytvářely vztah. Jedná se v podstatě o hodnotové přesvědčení rodičů, které se prolíná ve volném čase samotných dětí, ve volném čase jich a jejich dětí a náplni kroužků. Tradice

totiž podporují jednak víkendovými návštěvami různých folklorních vystoupení, ale také tím, že svoje děti přihlašují do kroužků, jejichž náplní je rozvíjení tradic.

Tab. 8 Výsledky rozhovorů – kategorie okolnosti

Kategorie:	OKOLNOSTI
Odůvodnění:	Kategorii se týká odpovědí na otázku, co se ti v kroužku líbí a proč, co se ti v něm nelíbí a proč. Z odpovědí bylo zřejmé, že mají na děti vliv nej-různější okolnosti, které dětem přispívají k vytváření vztahu k jednotlivým kroužkům. Proto vznik této kategorie.
Výsledky:	V odpovědích, <u>týkajících se fotbalu</u>, se vyskytuje <u>pozitivum</u>, že se <u>tam dítěti líbí</u>, protože má rádo fotbal a proto, že může dát, při jeho hraní, gól. Mezi <u>negativa fotbalu</u> patří to, že ho, když zrovna netrénují a hrají fotbal, <u>hrají dlouho</u>. Co se týká <u>Hradišťánku a okolností</u>. Důležitým pozitivním prvkem je <u>prostor, velký prostor, který mohou děti využívat</u>. Dále pak to, že aktivity dítě baví, a také například <u>černé prostěradlo</u>, za které se při vystoupení můžou schovávat. Na tento kroužek se vyskytují jen pozitiva. V rámci <u>Dolinečky</u> jsou <u>pozitivní i negativní okolnosti</u>. <u>Dítě chodí do kroužku rádo</u>, protože tam může být se dvěma oblíbenými kamarádkami. Za <u>negativum</u> je považováno to, že na děti, během trénování, <u>paní vedoucí pořád křičí</u>. Má chování, které se dětem nelíbí.

Z rozhovorů vyplynulo, že jsou i okolnosti důležitým faktorem, který ovlivňuje volný čas dětí. A to zejména v případě kroužků, které děti navštěvují. Jedná se zejména o pozitiva a negativa, která na děti působí a která je ovlivňují při činnostech v kroužku. Ta poté způsobují oblibu či naopak nelibost ke konkrétnímu kroužku ze strany dětí.

7 CELKOVÉ SHRNUTÍ, INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU, ZÁVĚRY VÝZKUMU A DOPORUČENÍ

Jako shrnutí považuji všechny kategorie, které mi z rozhovorů vzešly. Kategoriemi byly tedy: média, hračky, rodina; příbuzní; sourozenci; známí, rodinné zájmy, pohyb a tradice. Všechny tyto kategorie ovlivňují volný čas konkrétních dětí. V některých případech méně v jiných více, každopádně jsou důležitými faktory, které se ve volnočasových aktivitách odráží. V závěrečném shrnutí bych zmínila také fakt, že mají pořad ve výběru volnočasových aktivit největší slovo rodiče. Dítě si sice vybere, co by chtělo dělat, když přijde z mateřské školy, ale v konečné fázi záleží na rodiči, zda dítěti činnost dovolí. Na stejném principu jsou stále postaveny také kroužky, které děti navštěvují, a víkendové trávení volného času. Pořád mají největší slovo rodiče.

Jako závěr a vlastně i doporučení uvádím nutnost pozastavit se nad tím, co dětem vůbec dovolujeme. Rodiče by si měly uvědomit, jaký způsob výchovy a vedení u nich převládá. Děti, které jsou vedeny k efektivnímu trávení volného času, jistě nenapadne hned jako první varianta, jít k televizi po příchodu z mateřské školy. V případě těchto dětí se určitě vyskytne i varianta kreslit si, jít běhat na zahradu apod. U dětí, které jsou vedeny jinak a jsou jim nabízeny méně pestré možnosti, budou reakce poněkud jiné.

Doporučení pro rodiče, pedagogy, vychovatele tedy je, uvědomit si, co dětem dovolujeme, co jim nabízíme, co s nimi děláme. To vše je totiž ovlivňuje při jejich samostatném výběru aktivit.

ZÁVĚR

V mojí práci jsem se zabývala tím, jak může dítě předškolního věku využívat svůj volný čas. Před realizací výzkumu jsem si zvolila výzkumné cíle, tedy cíle, kterých jsem chtěla v rámci výzkumu dosáhnout. Z cílů vzešly výzkumné otázky, na které jsem hledala v rámci výzkumu odpovědi. Všech cílů, které jsem si stanovila, jsem dosáhla, to znamená, že se mi podařilo odpovědět na výzkumné otázky, jelikož z cílů vychází. V rámci práce a tématu by podle mého názoru šlo například vyzkoumat další vlivy médií na vývoj dítěte, zabývat se tím více dopodrobna, také by šlo například vyzkoumat, jak to, co vše rodiče dovolí svým dětem v rámci volného času, souvisí s výchovou dětí, a jak výchovu ovlivňuje apod. Výzkumů na toto téma by šlo udělat mnohem více, jelikož je to oblast široká a velmi zajímavá.

Co se týká konkrétních výsledků výzkumu, můžu říci, že mě v něčem nepřekvapily vůbec v něčem naopak velmi. Určitě jsem se nepodivila, když jsem zjistila, že jsou u dětí nejvíce prioritní média. To člověk vidí na každém rohu, že děti zajímá televize počítač, počítačové hry. Co mě však překvapilo, že je pro děti významná hra s hračkami. Děti si stále uvědomují hodnotu hraček, dokáží se hračkám věnovat, hrát si s nimi, hra s hračkami je naplňuje a baví. Pozitivním výsledkem je tedy to, že ke svému životu nepotřebují jenom média. Druhou věcí, která mě překvapila, jsou časté výlety dětí s jejich rodiči. V odpovědích se fakta tohoto typu vyskytovala opravdu často. Osobně to hodnotím kladně. Děti potřebují trávit čas se svými rodiči a příbuznými, rozvíjet vztahy, rozvíjet schopnost komunikace, uvědomovat si potřebu rodičů v životě a celkovou hodnotu rodičů, vážit si společných chvil. Z toho poté také vyplývá to, že se dítě umí chovat, nemám problém v chování k dospělému člověku. V neposlední řadě se v rámci tohoto způsobu trávení volného času rozvíjí i samo dítě.

Výsledky bych zhodnotila jako přínosné. Při čtení práce má čtenář, který se ve volném čase dětí nepohybuje, šanci zjistit a čtenář, který se ve volném čase dětí pohybuje, šanci potvrdit si či uvědomit, jak na tom dnešní děti předškolního věku jsou. Na výsledcích 6 dětí má možnost shrnout informace, které se problematiky týkají, a popřípadě s informacemi dále pracovat, zjišťovat fakta ještě do větší hloubky.

V dnešní době mezi lidmi koluje názor, že jsou média pro děti předškolního věku pohromou. Já bych však z výsledků práce vyvodila, že tomu tak není. Volný čas dětí by na tom mohl být i hůř. Děti by vůbec nemusely mít zájem o nic jiného, mohly by trávit celé dny u

televize či počítače, ale jak jde z výsledků, sice na malém výzkumném vzorku, ale i tak, vidět, pořád mají děti i jiné potřeby. I v této době se tu vyskytuje potřeba hrát si s hračkami, potřeba společné hry se sourozencem či rodičem, potřeba trávit čas s rodiči, příbuznými a kamarády.

Moji práci tedy hodnotím jako přínosnou, a to hlavně v tom, že na jednu stranu charakterizuje způsoby, jak můžou děti trávit svůj volný čas, ale na druhou stranu také vyzdvihuje způsoby, jak svůj volný čas děti opravdu tráví. Vyzdvihuje v podstatě rozdíl mezi teoretickou a praktickou stránkou této oblasti. Přínosem je také to, že se nabízí možnost další práce s již vyzkoumanými informacemi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- [2] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě v předškolním období. Praha: Mladá fronta, 2004. ISBN 80-204-1187-9.
- [3] BACUS, Anne. Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-563-9.
- [4] ZELINOVÁ, Milota. Volný čas efektivně a tvorivo: Teória a prax výchovy mimo vyučovania. Bratislava: IURA EDITION, 2012. ISBN 978-80-8078-479-9.
- [5] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. Nové, rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- [6] PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 8071787116.
- [7] PIAGET, Jean a Bärbel INHELDEROVÁ. Psychologie dítěte. Vyd. 4. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-263-8.
- [8] MAJERČÍKOVÁ, Jana. Rodina s předškolákem: Výskum rodin s dětmi předškolského věku. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2012. ISBN 978-80-223-3217-0.

Internetové zdroje

- [1] DOSTAL, Lukáš. Dítě a televize. In: Rodina.cz [online]. 2003 [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek3397.htm> (online)
- [2] VYHNÁLEK, Jan. Vliv násilí v médiích na vývoj dětí. In: Rodina.cz [online]. 2005 [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek4514.htm> (online)
- [3] HÝROŠŠOVÁ, Jarmila. Děti a počítač. In: Časopis mladé rodiny máma a já [online]. 2003 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: http://www.mamaaja.cz/ActiveWeb/Article/1682/deti_a_pocitac.html (online)

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

atd. a tak dále

apod. a podobně

tzv. takzvaně

tzn. to znamená

Tab. tabulka

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Věk a pohlaví participantů

Tab. 2 Výsledky rozhovorů – kategorie média

Tab. 3 Výsledky rozhovorů – kategorie hračky

Tab. 4 Výsledky rozhovorů – kategorie rodina, příbuzní, sourozenci, známí

Tab. 5 Výsledky rozhovorů – kategorie rodinné zájmy

Tab. 6 Výsledky rozhovorů – kategorie pohyb

Tab. 7 Výsledky rozhovorů – kategorie tradice

Tab. 8 Výsledky rozhovorů – kategorie okolnosti

SEZNAM PŘÍLOH

PI Návrh polostrukturovaného interview

PII Dětská kresba - JS

PIII Ukázka transkriptu - JS

PŘÍLOHA P I: NÁVRH POLOSTRUKTUROVANÉHO INTERVIEW

Zadání kresby:

Nakresli, co doma většinou děláš, když přijdeš ze školky.

1. otázka: Co jsi na obrázek namaloval? Co na obrázku děláš?

2. otázka: Když přijdeš domů ze školky, kdo rozhoduje, co budeš dělat? Kdo Ti to, co budeš dělat, většinou vybírá, určuje?

3. otázka: Když nejsi ve školce a jsi s rodiči, s maminkou a tatínkem, co s nimi děláváš? Co děláte o víkendu?

4. otázka: Chodíš do nějakého kroužku?

5. otázka: Kdo Ti ten kroužek vybral? Kdo rozhodl, že tam budeš chodit?(v případě kladné odpovědi na 4. otázku)

6. otázka: Co v tom kroužku děláte?(v případě kladné odpovědi na 4. otázku)

PŘÍLOHA P II: DĚTSKÁ KRESBA – JS

PŘÍLOHA P III: UKÁZKA TRANSKRIPTU - JS

JS

Věk: 6 let

Popis kresby

Zadání: Nakresli, co doma většinou děláš, když dojdeš ze školky.

1. otázka

Co jsi na obrázek namaloval?

„ Ehm, totok su já, toto je naša televiza, toto je dům, slunko, mrak, tráva, ee žárovky, toto je Betka v kroji, já v kroji, a tady máme zeď a eště tady máme jakési obrázky a tady máme cuplíky, kterýma se, když zmáčknem černý ovladač a jedničku, tak se nám tam objeví ee zelená a pak nám jde televiza, pak si ju zapnem a dáme si tam Minimax nebo třeba si tam dáme zprávy chvilku a díváme se a potom si třeba, ehmm chvilku si hrajeme v pokojíku s legem nebo Betka s panenkama a já s legem zas chvílu.“

Co na obrázku děláš?

„ Sedím a dívám se.“

Rozhovor

2. otázka

Když přijdeš domů ze školky, kdo rozhoduje, co budeš dělat? Kdo Ti to, co budeš dělat, většinou vybírá, určuje?

„ Vybírám si ty činnosti sám.“

3. otázka

Když nejsi ve školce a jsi s rodiči, s maminkou a tatínkem, co s nimi děláváš? Co děláte o víkendu?

„ Sme třeba u babičky ve Staráku na obědě, pak půjdeme chvilku ven, nebo eště ideme, když to, když chodí krojování tak se chodíme dívat někdy a nebo eště chodíme, když je tep-

lo, na zmrzlinu, a eště třeba nebo chodíme eště za tetou do práce nebo eště za babičkou prodávat s ňou chvilku, pak pro nás dojde děda a ideme dom, posvačíme něco, díváme se na televizu a nebo ještě si hraju s letadlem, s autama, nebo si hraju jednu takovou hru o zvířátkách, tam mám zvířátka, tam hraju hry, eště si tam hmm třeba si tam ee nebo eště si hraju s letadlem, co sem měl v kindrvajčku.“

4. otázka

Chodíš do nějakého kroužku?

„Ee chodím do fotbalu.“

5. otázka

Kdo ti ten kroužek vybral? Kdo rozhodl, že tam budeš chodit?

„ Mamka mně to vybrala.“

6. otázka

Co v tom kroužku děláte?

„ Cvičíme kličky, cvičíme běhání, eště cvičíme obehrávky, nebo salor, že se otočíme na zed' a pohybujem nohama a vyhýbáme se kroužku nebo skáčeeme do kroužku, pak rychle doběhnem nazpátek, pak zase běháme, a děláme tam všechno až do noci nebo většinou tam aj třeba eště většinou máme chvilku přestávku, třeba se napijem, pak deme na ee na pomeranč, tam si sednem, pan trenér a paní trenérka nám řeknou, co budeme dělat a kde a co s něma budem dělat, tak pak to uděláme, půjdem na to hřiště, na které nám řeknou, dáme si dresy, máme tam bud' zlaté, zelené, černé, eště žluté, a potom eště tam potom tam máme dvě šš dvě šatny, v kterých se přeslákáme a oblékáme, do fotbalu z fotbalu, pak tam máme parkoviště, kde parkujou auta.“

7. otázka

Co se Ti v něm líbí?

„ Líbí se mně tam, když hrajem fotbal, že dám někdy gól, jeden nebo dva.“

8. otázka

Proč se Ti to líbí?

„ No že protože můžu být brankář a třeba můžu chytat nebo obehřávat protihráče, aby mně nedal gól, a vyhrál, vyhrálo jeho družstvo.“

9. otázka

Je něco, co Tě nebaví?

„ Nebavíme to ee když běháme, skáčem do kroužku.“

10. otázka

Proč Tě to nebaví?

„ Protože my to hrajem dlouho, my to hrajeme dlouho a zase to děláme, musíme to moc rychle dělat, běhat rychle, strefovat se po nohách, po špičkách, ještě zvedat ruky.“

11. otázka

Je něco, co se Ti nelíbí?

„ Konkrétní je, že se mně tam třeba ještě nelíbí, když když tam třebaa, když tam to, když si tam ještě už nevím co, toto bylo mysím všechno.“